

УДК 316.77:004.738.5:321.01

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.22>

Поперечна Галина Антонівна,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та суспільних наук історичного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка
orcid.org/0000-0003-2191-9908
poperechna.h.a.1982@gmail.com*

Мороз Олена Василівна,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри історії та методики навчання
факультету дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Т. Шевченка
orcid.org/0000-0002-4130-9018
lana_lisova@ukr.net*

Воронова Галина Віталіївна,

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри загальнотеоретичної та прикладної підготовки
Київського фахового коледжу туризму та готельного господарства
orcid.org/0000-0002-7445-0536
galina190975@gmail.com*

ВПЛИВ ПОСТПРАВДИ НА ГРОМАДЯНСЬКУ СВІДОМІСТЬ У ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій і масових інформаційних впливів постправа набуває значення одного з найнебезпечніших викликів для демократичних суспільств. Глобальні кризи: війна, інфодемія, економічна нестабільність – актуалізують потребу у глибокому аналізі змін громадянської свідомості під тиском інформаційного середовища. Мета статті полягає у виявленні особливостей впливу феномену постправди на формування і трансформацію громадянської свідомості у кризові періоди, а також у визначенні способів протидії їй. Методологічну основу роботи становлять системний, компаративний і критико-аналітичний підходи, що дали змогу інтегрувати міждисциплінарні наукові розвідки та провести ґрунтовний аналіз інформаційних викривлень. У результаті дослідження розкрито зміст і еволюцію поняття «постправа» в академічному дискурсі, ідентифіковано основні механізми впливу постправди на громадянську свідомість у час соціально-політичної нестабільності, а також запропоновано ефективні напрями розвитку критичного мислення та медіаграмотності як стратегічних захисних аспектів. Висновки наукової праці засвідчують, що постправа, апелюючи до емоцій і спрощених наративів, підриває здатність громадян до раціонального аналізу, сприяє фрагментації суспільної думки, політичній поляризації та зниженню довіри до інституцій. Запропоновано модель формування інформаційної стійкості громадян, яка базується на поетапному впровадженні освітніх програм, посиленні цифрової грамотності, підтримці незалежних фактчекінгових платформ і активізації участі громадян у медіаініціативах. Отже, встановлено, що ефективна протидія постправді можлива лише за умови комплексного підходу, де освіта, культура критичного мислення і громадянська залученість є ключовими елементами. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробленні типології медіаспоживачів, оцінюванні дієвості інформаційної політики держави та механізмах етичної регуляції комунікації в умовах цифрової гіперреальності.

Ключові слова: інформаційна безпека, громадянська свідомість, медіаграмотність, критичне мислення, маніпуляція, дезінформація.

Poperechna Galyna,

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences Faculty of History
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
orcid.org/0000-0003-2191-9908
poperechna.h.a.1982@gmail.com*

Moroz Olena,

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of History and Method of Teaching
Faculty of Preschool and Elementary Education, History and Arts
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy
orcid.org/0000-0002-4130-9018
lena_lisova@ukr.net*

Voronova Galyna,

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of General Theoretical and Applied Training
Kyiv Applied College of Tourism and Hospitality
orcid.org/0000-0002-7445-0536
galina190975@gmail.com*

THE IMPACT OF POST-TRUTH ON CIVIC CONSCIOUSNESS DURING PERIODS OF GLOBAL CRISES

In the context of rapid digital technology development and widespread informational influence, post-truth has become one of the most dangerous challenges to democratic societies. Global crises, war, infodemic, and economic instability intensify the need for an in-depth analysis of the transformation of civic consciousness under the pressure of the information environment. This article aims to identify the impact of post-truth on the formation and transformation of civic awareness in times of crisis, as well as to define mechanisms for counteracting this phenomenon. The study's methodological framework integrates systemic, comparative, and critical-analytical approaches, allowing for a thorough interdisciplinary analysis of information distortions. The research results are the conceptual evolution of «post-truth» in academic discourse, identify the key mechanisms by which post-truth affects public consciousness during socio-political instability, and propose effective directions for fostering critical thinking and media literacy as strategic defense tools. The findings demonstrate that post-truth, relying on emotional appeals and simplified narratives, undermines citizens' capacity for rational analysis, promotes fragmentation of public opinion, intensifies political polarization, and erodes trust in institutions. The author proposes a model for developing information resilience among citizens based on the gradual implementation of educational programs, enhancement of digital literacy, support for independent fact-checking platforms, and the active participation of civil society in media initiatives. The article concludes that effective resistance to post-truth is only possible through a comprehensive approach, where education, a culture of critical thinking, and civic engagement are key components. Future research should focus on developing a typology of media consumers, assessing the effectiveness of state information policy, and exploring mechanisms for ethical regulation of communication in the conditions of digital hyperreality.

Key words: information security, media civic consciousness, literacy, critical thinking, manipulation, disinformation.

Постановка проблеми. У ХХІ ст. інформаційний простір зазнав радикальних трансформацій, зумовлених розвитком цифрових технологій, соціальних медіа та динамікою глобальних кризових явищ. Одним із деструктивних феноменів, що активно впливає на суспільну свідомість, є постправа – комунікативна стратегія,

у якій емоції, переконання та суб'єктивні наративи домінують над фактами й об'єктивністю. У контексті політичних, соціальних і безпекових криз постправа є інструментом маніпулювання громадською думкою, руйнування критичного мислення та підриву довіри до інституцій. Зазначимо, що проблема полягає

в тому, що механізми впливу постправди на громадянську свідомість залишаються не досить дослідженими в українському академічному дискурсі, особливо з урахуванням викликів, породжених війною, інфодемією та кризою довіри. Отже, актуальність теми зумовлена потребою формування нових стратегій протидії дезінформації та відновлення стійкості громадянського суспільства в часи глобальної нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасному науковому дискурсі значну увагу приділено вивченню феноменів, що формують міжкультурну комунікацію, ідентичність та політичну свідомість у добу глобалізаційних трансформацій та інформаційних викривлень. Однією із ключових тем досліджень останніх років є постправа. Горбенко (2021) розглядає її як панівний дискурс сучасної політики, акцентує увагу на маніпулятивних стратегіях і емоційній дії інформаційного впливу. Важливою є робота Візницької (2019), де автор аналізує проблематику постправди в медіакомунікаційному просторі та визначає її як інструмент руйнування критичного мислення та інтелектуального опору суспільства.

З поняттям постправди тісно пов'язане питання інформаційної безпеки й інфодемії, яке розкриває Кочубейник (2022), трактуючи останнє як форму конкуренції проблем на публічних аренах. Це дослідження доповнюється працею Журби (2024), який вивчає вплив інформаційних кампаній на розвиток конфліктів і загострення сепаратистських настроїв, зокрема в регіональному вимірі.

Проблеми глобалізації та викликів культурної ідентичності отримали глибоке осмислення в низці робіт. Зокрема, Комарова (2020) у своїй праці розкриває колізії глобального і локального в контексті формування ідентичності в інформаційну добу, акцентує на питаннях збереження локальної самобутності. Актуальним є дослідження Триняк (2020), яка аналізує ризики втрати мовної ідентифікації внаслідок лінгвістичної глобалізації. Комплексне бачення проблем світового простору подають також інші автори (Романюк, & Романюк, 2023), які висвітлюють суперечливість геополітичних процесів на прикладі українського досвіду.

Тематика інтеркультурного діалогу та толерантності представлена в публікаціях

як українських, так і закордонних учених. Зокрема, Elias і Mansouri (2020) здійснили систематичний огляд досліджень інтеркультуралізму, окресливши теоретичні та практичні підходи до діалогу культур. У дотичному ключі працюють Zapata-Barrero і Mansouri (2022), які розробляють багаторівневу модель інтеркультуралізму – від глобальних політик до локальних практик. В українському контексті ґрунтовні праці з міжкультурної комунікації представили Дротянко і Ягодзінський (2020), акцентуючи увагу на необхідності формування толерантного міжкультурного простору в умовах світових загроз. Аналогічні теми розкривають Кубрак (2022) та Кіт зі співавторами (2024), підкреслюють філософський вимір глобалізації та комунікативної взаємодії між культурами.

На перетині соціології, політології та філософії перебувають праці, у яких громадянське суспільство вивчають у контексті нових реалій. Вагомим є внесок Резнік (2019), який здійснює соціологічний аналіз формування та розвитку громадянського суспільства в Україні, акцентує увагу на його потенціалі до опору маніпулятивному впливу та деструктивним наративам. У цьому ж ключі варто згадати Денисюк (2022), яка характеризує політичний діалог в умовах глобалізації, підкреслює потребу нових форматів взаємодії влади й суспільства.

Цікавим є також підхід Комарової (2022), яка окреслює концепт «ґламурної стабільності» як симулятор у контексті масмедійного впливу, що дотично пов'язано з феноменом постправди. Це дає змогу глибше осмислити роль ЗМІ у трансформації політичного та соціального досвіду.

Benkler, Faris і Roberts (2018) розглядають дезінформацію як складник структурованої мережевої пропаганди, що сприяє поляризації суспільства й руйнує довіру до демократичних інституцій. З подібних позицій виступають Farkas і Schou (2020), акцентують на тому, що постправа як політична технологія деформує уявлення про реальність і трансформує саму природу публічного діалогу. Не менш важливою є концептуалізація фейкових новин як багатовимірного феномену, запропонована Egelhofer і Lecheler (2019), які виділяють як структурні, так і емоційно-перцептивні складники цього явища, що пояснює його ефективність у періоди криз. У цьому контексті особливого значення набувають дослідження Pennycook і Rand (2020),

які доводять, що громадяни часто не помічають фейків не через переконання, а через брак уваги до джерел інформації. На окрему увагу заслуговує аналіз когнітивних процесів поширення і корекції дезінформації, представлений у праці Swire-Thompson і Ecker (2018). Автори обґрунтовують потребу в масовій комунікації, орієнтованій на формування стійкості до маніпуляцій через розвиток критичного мислення. У цьому ж руслі дослідження Gavriluță і Bortos (2021) встановлює прямий зв'язок між рівнем довіри до засобів масової інформації та схильністю громадян до прийняття фейкових повідомлень, що поглиблює проблему соціального розмежування. Отже, проаналізовані праці іноземних дослідників демонструють високий ступінь академічного консенсусу щодо небезпеки постправди як інструменту деструктивного впливу на громадську думку, особливо в умовах глобальних загроз, інформаційної переважності та низького рівня медіаграмотності.

Аналіз розглянутих публікацій засвідчує зростання наукового інтересу до виявлення взаємозв'язків між глобалізаційними процесами, медійною реальністю, міжкультурною комунікацією та збереженням ідентичності. У фокусі наукових дискусій – пошук ефективних моделей інтеркультурного діалогу, подолання інформаційних викривлень і укріплення цінностей громадянського суспільства в умовах постправди. Така багатовекторність праць є підґрунтям для подальшого міждисциплінарного вивчення трансформацій соціального простору у XXI ст.

Мета та завдання дослідження. Мета статті – дослідити вплив феномену постправди на формування та трансформацію громадянської свідомості під час глобальних криз, визначити ключові механізми її впливу та запропонувати напрями посилення медіаграмотності населення.

Для досягнення поставленої мети поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати поняття та еволюцію феномену постправди в науковому дискурсі.
2. Охарактеризувати вплив постправди на громадянську свідомість у періоди соціально-політичної нестабільності.
3. Окреслити підходи до підвищення рівня критичного мислення та медіаграмотності як захисних механізмів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Складна геополітична ситуація, у якій опинилася Україна, на тлі кризової безвідповідальності політичних еліт актуалізує роль громадянського суспільства як одного з небагатьох чинників, здатних започаткувати модернізаційні процеси. На відміну від еволюційного шляху західних країн чи авторитарних моделей, характерних для «азійських тигрів», саме ініціативи активних громадян, нові цінності та соціальні практики можуть стати основою створення якісно нових політичних інститутів. Механізм трансформацій таким способом реалізується через поєднання індивідуальних дій громадян у колективні форми взаємодії, які в сукупності породжують масштабні соціальні зрушення. В умовах постправди така консолідація набуває особливої ваги, адже протистоїть маніпулятивному фрагментуванню свідомості та сприяє формуванню критичної громадянської позиції (Резнік, 2019, с. 5).

Феномен постправди варто осмислювати крізь призму пізнавальних особливостей людини, складності розуміння соціальних процесів і суб'єктивного характеру інтерпретації реальності. У суспільстві інформаційного переважання, коли зростають обсяги даних, множаться джерела інформації, а технології поширення вдосконалюються, аудиторія не завжди встигає адаптуватися до нових умов. Це породжує викривлене сприйняття фактів, що стає основою для постправди. У таких обставинах індивід перетворюється на «споживача інформації», який очікує її у зручній, зрозумілій, емоційно забарвленій формі. Реакцією на це стає спрощення повідомлень, яскраві заголовки, мемізація подій і використання чуттєвого контенту. До того ж алгоритми штучного інтелекту, що діють у межах пошукових систем, створюють так звані «інформаційні бульбашки» – простори, де користувач отримує лише ті відомості, що відповідають його упередженням і попереднім пошуковим запитам. У результаті формується ілюзія повноти знання, яка насправді лише підсилює фрагментованість свідомості та знижує здатність до критичного аналізу інформації в періоди криз (Візниця, 2019, с. 97).

Триняк (2020) зазначає, що й на тлі духовної кризи, яка посилюється в українському суспільстві, проблема переосмислення системи цінностей набуває особливої актуальності.

У контексті поширення феномену постправди та глобалізаційних процесів освітній простір зазнає значних трансформацій. З одного боку, лінгвістична глобалізація сприяє побудові світоглядної відкритості й появі всеосяжної культурної ідентичності. Водночас вона провокує ерозію національних мовних традицій, спричиняє втрату автентичної культурної ідентичності та норм письмової мови, особливо під впливом інтернет-комунікацій. Таке середовище стає вигідним для поширення інформаційних маніпуляцій і підміни фактів у зручній для споживача формі. Усвідомлення ролі лінгвістичної глобалізації в сучасних освітньо-комунікативних практиках дає змогу глибше зрозуміти, як формуються нові моделі мислення та як саме через освітні інститути можна протидіяти нав'язуванню у постправді конструктам, що впливають на громадянську свідомість у періоди глобальних викликів (Триняк, 2020, с. 3).

Під час дослідження феномену постправди важливо простежити, як змінювалося саме поняття у філософському, публіцистичному та науковому дискурсі. Це дає можливість не лише зрозуміти його витоки, а й виявити причинно-наслідкові зв'язки між розвитком інформаційного суспільства й ускладненням сприйняття істини. Таблиця 1 репрезентує етапність становлення концепту постправди, підкреслює ключові ознаки кожного з періодів.

Представлена класифікація демонструє, що постправда – не нове явище, а логічне продовження криз ідентичності істини в сучасному світі – від інтуїтивних сумнівів у достовірності джерел до цілеспрямованого викривлення фактів із політичною метою. Особливо підкреслимо, що інституціоналізація постправди як наукової категорії створює підґрунтя для її подальшого дослідження в міждисциплінарному

полі: політології, соціології, філософії, медіазнавстві. Це дає змогу переходити від опису до вироблення інструментів протидії.

Формування умов для спалахів інфодемії – ключового супутника епохи постправди – зумовлено взаємодією трьох груп чинників: технологічних, психологічних і соціальних. Попри їхню різнорівневність, усі вони слугують єдиному процесу – трансформації інформаційного середовища. Ми погоджуємося з думкою Кочубейник (2022), що розвиток цифрових технологій, віртуалізації, змішаної реальності та штучного інтелекту не лише радикально змінив комунікативні засоби, а й перевизначив соціальну структуру. Сучасна людина дедалі більше контролює свій інформаційний потік, створює індивідуалізовану інформаційну траєкторію, що живиться гіпертекстом, фільтрованим алгоритмами. Ієрархічна модель комунікації вже не є актуальною, поступаючись горизонтальним, мережевим взаємодіям. Це трансформує уявлення про владу – традиційні інститути поступово втрачають монополію на вплив (Кочубейник, 2022, с. 90). Натомість технологічні гіганти, як-от Apple, Google, Facebook, YouTube чи Instagram, дедалі більше будують соціальну реальність, позначаючись на уявленні громадян про істину, довіру й реальність. Легкість створення інформаційних платформ і доступність автоматичного перекладу посилили глобальне поширення контенту, знецінюючи достовірність джерел. На нашу думку, усе це сприяє збільшенню дії постправди на формування громадянської свідомості, особливо в періоди глобальних викликів і нестабільності. У сучасному світі ми є свідками ще однієї перехідної епохи, яка, подібно до змін між античністю та середньовіччям чи між середньовіччям і Відродженням, є водночас переломною і надзвичайно

Таблиця 1

Етапи еволюції поняття «постправда» у науковому дискурсі

Етап	Характеристика періоду	Основні ознаки розуміння постправди
I. Зародження (до 2000-х рр.)	Перші інтуїтивні згадки про маніпуляції фактами.	Виправдана недовіра до медіа, фрагментарність істини.
II. Формалізація (2000–2010 рр.)	Виникнення терміна в публіцистиці та філософії.	Постправда як культурне явище, що підміняє правду емоцією.
III. Політизація (2010–2020 рр.)	Активне використання терміна в політичному контексті.	Постправда – інструмент пропаганди, викривлення фактів.
IV. Інституціоналізація (із 2020-х рр.)	Наукове осмислення в соціальних науках, медіаосвіті.	Міждисциплінарність, загроза демократії.

Джерело: Горбенко (2021); Візниця (2019); Кубра (2022); Elias i Mansouri (2020).

вразливою. Глобальні інформаційні, економічні та політичні процеси, поглиблені цифровими технологіями та масовою диджиталізацією, створюють нові умови існування суспільства. Як і в попередні історичні злами, сьогоднішні зміни супроводжуються підвищеним рівнем невизначеності, конфліктності, ризиків втрати ціннісних орієнтирів.

Як зазначила дослідниця Комарова (2022, с. 17), гіперзв'язаність та інформаційний надлишок породжують амбівалентність: з одного боку, прагнення до стабільності та безпеки, з іншого – зростання хаотичності інформаційного середовища. Тому ключовим викликом стає не лише збереження раціонального політичного мислення, а й опір спрощеним гламуризованим наративам, які активно просуваються через цифрові медіа та змінюють сприйняття соціально-політичної реальності.

Глобалізацію нині варто осмислювати не лише як інтеграційний процес із єдиною інфраструктурною базою (правовою, економічною, інформаційною), а і як багатовекторне поле конфліктів, у якому перетинаються інтереси різних політичних і культурних систем. Цифрові технології та світові комунікації водночас сприяють взаємозалежності та радикалізації, зумовлюють глибокі суперечності в міжнародних відносинах.

Проведений аналіз наукової літератури показав, що в новій інформаційній реальності жодна держава вже не спроможна утримати монопольну позицію в усіх ключових сферах: економічній, військовій, політичній та ідеологічній, оскільки світовий простір дедалі більше набуває поліцентричної структури. Водночас ефективність глобального управління залежить від здатності до політичного діалогу як механізму

балансування інтересів і зниження напруги в умовах інформаційних війн, фейкових наративів і кризи довіри до традиційних інституцій. Трансформація комунікаційної парадигми та формування нової політичної грамотності – необхідна умова адаптації до сучасних глобалізаційних викликів (Денисюк, 2022, с. 24).

Особливу небезпеку постправда становить у часи соціально-політичної турбулентності. Саме тоді спостерігається загострення вразливості громадської думки до маніпуляцій. Для глибшого розуміння специфіки її впливу ми систематизували різні види криз, джерела постправди та їхні наслідки для колективної свідомості (табл. 2).

Результати аналізу таблиці 2 доводять, що постправда є мультиплатформеним інструментом впливу, який ефективно адаптується до будь-якої соціальної напруги. У воєнних умовах – це фейкові наративи, на тлі пандемії – псевдонаукові теорії, під час виборів – популізм і емоційний тиск. Кожен механізм призводить до ослаблення критичного мислення, знецінення фактів, радикалізації позицій. На нашу думку, саме виявлення таких чинників створює підґрунтя для формування дієвої антикризової інформаційної політики, здатної протистояти маніпуляціям у періоди нестабільності.

У сучасному світі глобалізація невпинно трансформує основні сфери життєдіяльності людства – від соціальної та економічної до культурної і технологічної. Цей феномен супроводжується глибинними змінами, які безпосередньо впливають як на повсякденність, так і на способи усвідомлення реальності. З одного боку, вона пришвидшує соціальний час, що призводить до явища футурошоку – розриву між темпами соціальних змін і здатністю людини

Таблиця 2

Механізми впливу постправди на громадянську свідомість у періоди криз

Тип кризи	Джерело постправди	Механізм впливу	Наслідки для громадянської свідомості
Збройна агресія	Пропагандистські медіа.	Фейкові наративи, емоційна маніпуляція.	Поляризація, втрата орієнтації.
Пандемія COVID-19	Соцмережі, псевдонаука.	Конспірологія, антивакцинаторські рухи.	Низький рівень довіри до офіційних джерел.
Виборчі кампанії	Популізм, маніпулятивні спічі.	Вплив на емоції замість раціонального вибору.	Нестабільність демократії, зневіра в інститути.
Економічна нестабільність	Боти, телеграм-канали.	Перебільшення страхів, знецінення фактів.	Радикалізація, деморалізація суспільства.

Джерело: Денисюк (2022); Кочубейник (2022); Кіт, Множинська і Дятлова (2024); Журба (2024).

до їх осмислення та адаптації. З іншого – розширює горизонти взаємозв'язку та комунікації між різними етносами, створює передумови для становлення глобального суспільства.

Журба (2024) зазначає, що журналістика, як діяльність, яка передбачає професійне збирання, аналіз і поширення інформації, відіграє важливу роль у формуванні громадської думки. Особливо значущою є незалежна журналістика, яка завдяки автономії від урядових чи комерційних структур має змогу надавати неупереджену, достовірну інформацію. Саме вона сприяє глибшому розумінню суспільством реальних подій і створює підґрунтя для міжнародної уваги до гуманітарних проблем. Водночас журналісти, які працюють у зонах конфліктів, стикаються з низкою етичних викликів – від збереження об'єктивності до гарантування особистої безпеки, а також впливу своїх робіт на перебіг конфлікту. Окреме значення мають медіакампанії, які активно використовуються як засіб лобювання підтримки з боку міжнародної спільноти. Сепаратистські рухи застосовують широкий арсенал інформаційних інструментів – від інтерв'ю і аналітичних публікацій до відеоматеріалів і соціальних медіа – з метою привернення уваги політиків, правозахисних організацій і громадськості до власних цілей і проблем. Отже, журналістика, насамперед незалежна, є потужним чинником у процесі інформування, становлення об'єктивної громадської думки та мобілізації міжнародної підтримки, незважаючи на численні морально-етичні дилеми,

що постають перед її представниками (Журба, 2024, с. 119).

Суть постправди полягає не лише в поширенні недостовірної або маніпулятивної інформації, але й у глибших характеристиках людського пізнання соціальної реальності, що відзначається постійною неоднозначністю, фрагментарністю сприйняття і суб'єктивністю тлумачення суспільних процесів. У добу постмодерну відбувається своєрідна «мультиплікація» істин: замість однієї об'єктивної картини світу пропонуються множинні, часто взаємовиключні інтерпретації, що створюють ефект інформаційного калейдоскопа. Це сприяє формуванню середовища постправди, у якому істина перетворюється на відносне поняття, а емоції та особисті переконання починають домінувати над фактичністю.

У відповідь на зростання агресії дезінформації та маніпуляцій в публічному просторі постає потреба в побудові цілісної системи інфозахисту. Ми схематично представили логіку формування інформаційної стійкості – від усвідомлення проблеми до практичної участі громадян у культурі критичного споживання відомостей. Така структура дає змогу виявити ключові етапи становлення індивідуальної і колективної медіаіммунності (рис. 1).

Запропонована модель демонструє, що протидія постправді потребує поетапного, системного підходу. Основа – це освіта, яка охоплює як розвиток логіко-аналітичного мислення, так і цифрову компетентність. Авторський акцент

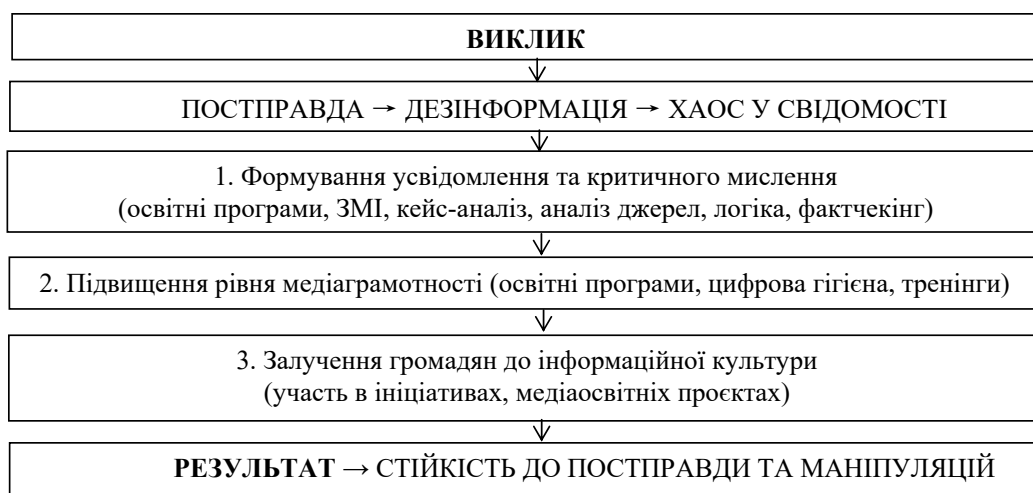

Рис. 1. Модель послідовності дій із формування інформаційної стійкості громадян

Джерело: сформовано авторами

сконцентрований на важливості громадської залученості, коли критичне мислення стає частиною культури, а не тільки інтелектуальною навичкою. На нашу думку, це і є шлях до стійкості не лише окремої особи, а й усього суспільства перед викликами інформаційної доби.

Отже, розглянуті в цьому дослідженні виклики, що виникають під час культурного обміну між державами, регіонами та цивілізаційними просторами в різних сферах світового соціуму, значною мірою посилюються під впливом глобалізаційних процесів, що водночас стимулюють інтеграцію та породжують опір з боку національних ідентичностей. Відповідно зростає значення збереження культурної самобутності народів, що іноді суперечить тенденціям уніфікації.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що феномен постправди є одним із ключових чинників трансформації громадянської свідомості в умовах глобальних криз. Зміщення акценту з фактів на емоційно забарвлені наративи сприяє формуванню альтернативних

уявлень про реальність, у яких об'єктивність поступається місцем інформаційним маніпуляціям. Виявлено, що вразливість до постправди суттєво зростає в періоди соціальної напруги, політичної нестабільності, інфodemій та інформаційного перевантаження, що підриває здатність суспільства до критичного аналізу.

Ефективною відповіддю на виклики постправди є поетапне впровадження стратегічного напрямку, скерованого на розвиток критичного мислення, підвищення рівня медіаграмотності та побудови етичної відповідальності як у споживачів, так і у створювачів інформації. Особливу роль відіграють освітні ініціативи, продумана інформаційна політика держави, а також активна позиція громадянського суспільства у виявленні, маркуванні та спростуванні дезінформації.

Отже, подолання деструктивного впливу постправди потребує комплексного міжсекторального підходу, в основі якого – синергія зусиль освітньої, медійної та громадської сфер для формування стійкої, відповідальної, критично мислячої громадянської свідомості.

Список використаних джерел:

- Візниця, Ю. (2019). Проблеми дослідження феномену «постправда» у медіакомунікаційному просторі. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 83, 93–101. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/83/13.pdf>.
- Горбенко, Н. (2021). Постправда як феномен сучасної політики. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*, 3, 23–27. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v3.05>
- Денисюк, А. (2022). Політичний діалог в умовах глобалізаційних змін. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*, 41, 23–29. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-03>
- Дротянко, Л., Ягодзінський, С. (2020). Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз. *Вісник Національного авіаційного університету*, 1 (31), 15–21. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.31.14819>
- Журба, І. (2024). Медіа та сепаратизм: як інформаційні кампанії впливають на розвиток конфліктів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 47, 116–121. <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.21>
- Кіт, Н., Множинська, Р., Дятлова, І. (2024). Філософія міжкультурного діалогу та глобалізації, розуміння впливу глобалізації на сучасний світ. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 27 (1), 71–78. <https://doi.org/10.15421/172409>
- Комарова, Т. (2022). Гламурна стабільність в умовах інформаційних технологій та глобалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*, 41, 15–22. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-02>
- Кочубейник, О. (2022). Інфodemія як форма конкуренції проблем на публічних аренах. *Проблеми політичної психології*, 11 (25), 85–98. <https://doi.org/10.33120/porp-Vol25-Year2022-87>
- Кубрак, О. (2022). До питання проблем міжкультурної комунікації (Філософський контекст). *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 листопада 2022 р., м. Одеса. Львів –Торунь: Liha-Pres, 47–50. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-11>
- Резнік, О. (2019). Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні. Інститут соціології НАН України. 288 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/reznik.o.s/sociological-dimensions-of-civil-society-in-ukraine.pdf>.
- Романюк, Р., Романюк, Н. (2023). Суперечливий характер геополітики: український досвід. *Регіональні студії*. 32, 140–145. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.22>

Триняк, М. (2020). Лінгвістична глобалізація: ризики втрати мовної ідентифікації. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід», м. Тернопіль, ТНПУ, 18–19 червня 2020 р. Тернопіль: ТНПУ, С. 3–4. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42152/1/ТНПУ.pdf>.

Benkler, Y., Faris, R., Roberts, H. (2018). *Network propaganda: manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190923624.001.0001>

Egelhofer, J. L., Lecheler, S. (2019). Fake news as a two-dimensional phenomenon: A framework and research agenda. *Annals of the International Communication Association*, 43 (2), 97–116. <https://doi.org/10.1080/23808985.2019.1602782>

Elias, A., Mansouri, F. (2020). A Systematic Review of Studies on Interculturalism and Intercultural Dialogue. *Journal of Intercultural Studies*, 41 (4), 490–523. <https://doi.org/10.1080/07256868.2020.1782861>

Farkas, J., & Schou, J. (2020). *Post-truth, fake news and democracy: mapping the politics of falsehood*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429317347>

Gavriliuță, C., Bortos, S. (2021). The relationship between trust in media and fake news: A sociological approach. *Sociologie și Asistență Socială*, 1, 133–141. <https://doi.org/10.47743/ASAS-2021-1-0011>

Komarova, T. (2020). Challenges of identity in the information epoch: global vs local. *The European Journal of Law and Political Sciences*, 1, 54–57. <https://doi.org/10.29013/EJLPS-20-1-54-57>

Pennycook, G., Rand, D. G. (2020). Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 117 (1), 2521–2526. <https://doi.org/10.1073/pnas.1806781116>

Swire-Thompson, B., Ecker, U. K. H. (2018). Misinformation and its correction: cognitive mechanisms and recommendations for mass communication. *The Oxford Handbook of Political Communication*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.13>

Zapata-Barrero, R., Mansouri, F. (2022). A multi-scale approach to interculturalism: from globalised politics to localised policy and practice. *Journal of International Migration and Integration*, 23 (2), 775–795. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00846-w>

References:

Viznytsia, Yu. V. (2019). Problemy doslidzhennia fenomenu «postpravda» v mediakomunikatsiinomu prostori [Problems of studying the phenomenon of «post-truth» in the media communication space]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky – Social Technologies: Topical Problems of Theory and Practice*, 83, 93–101. Retrieved from: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/83/13.pdf> [in Ukrainian].

Horbenko, N. Yu. (2021). Postpravda yak fenomen suchasnoi polityky [Post-truth as a phenomenon of modern politics]. *Education and Science of Today: Intersectoral Issues and Development of Sciences*, 3, 23–27. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v3.05> [in Ukrainian]

Denysiuk, A. V. (2022). Politychnyi dialoh v umovakh hlobalizatsiinykh zmin [Political dialogue in the context of globalization changes]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, seriia “Pytannia politolohii” – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series “Political Science Issues”*, 41, 23–29. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-03> [in Ukrainian].

Drotianko, L. H., & Yahodzinskyi, S. M. (2020). Mizhkulturna komunikatsiia i tolerantnist pered lytsem hlobalnykh zahroz [Intercultural communication and tolerance in the face of global threats]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu – Bulletin of the National Aviation University*, 1 (31), 15–21. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.31.14819> [in Ukrainian].

Zhurba, I. V. (2024). Media ta separatyzm: yak informatsiini kampanii vplyvaiut na rozvytok konfliktiv [Media and separatism: How information campaigns affect conflict development]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii – Actual Problems of Philosophy and Sociology*, 47, 116–121. <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.21> [in Ukrainian].

Kit, N., Mnozhynska, R., & Dyatlova, I. (2024). Filosofiia mizhkulturnoho dialohu ta hlobalizatsii, rozuminnia vplyvu hlobalizatsii na suchasnyi svit [Philosophy of intercultural dialogue and globalization: understanding the influence of globalization on the modern world]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani – Scientific-Theoretical Almanac Grani*, 27 (1), 71–78. <https://doi.org/10.15421/172409> [in Ukrainian].

Komarova, T. H. (2022). Hlamurna stabilnist v umovakh informatsiinykh tekhnolohii ta hlobalizatsii [Glamorous stability in the context of information technology and globalization]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, seriia “Pytannia politolohii” – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series “Political Science Issues”*, 41, 15–22. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-02> [in Ukrainian].

Kochubeinyk, O. (2022). Infodemiia yak forma konkurentsii problem na publichnykh arenakh [Infodemic as a form of competition of problems in public arenas]. *Problemy politychnoi psykholohii – Problems of Political Psychology*, 11 (25), 85–98. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol25-Year2022-87> [in Ukrainian].

Kubrak, O. V. (2022). Do pytannia problem mizhkulturnoi komunikatsii (Filosofskyi kontekst) [On the problem of intercultural communication (Philosophical context)]. *Proceedings from Mizhkulturna komunikatsiia v konteksti hlobalizatsiinoho dialohu: stratehii rozvytku – Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Strategies for Development*, 47–50. Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-11> [in Ukrainian].

Reznik, O. S. (2019). Sotsiolohichni vymiry hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Sociological dimensions of civil society in Ukraine]. *Instytut sotsiologhii NAN Ukrainy – Institute of Sociology of the NAS of Ukraine*, 288. Retrieved from: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/reznik.o.s/sociological-dimensions-of-civil-society-in-ukraine.pdf> [in Ukrainian].

Romaniuk, R. Y., & Romaniuk, N. A. (2023). Superechlyvyi kharakter heopolityky: ukrainskyi dosvid [Controversial nature of geopolitics: The Ukrainian experience]. *Rehionalni studii – Regional Studies*, 32, 140–145. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.22> [in Ukrainian].

Tryniak, M. (2020). Linhvystychna hlobalizatsiia: ryzyky vtraty movnoi identyfikatsii [Linguistic globalization: Risks of losing language identity]. *Proceedings from Tsinnisni oriientyry v suchasnomu sviti: teoretychnyi analiz ta praktychnyi dosvid – Value Orientations in the Modern World: Theoretical Analysis and Practical Experience*. 3–4. Ternopil: Ternopil National Pedagogical University. Retrieved from: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42152/1/THIV.pdf> [in Ukrainian].

Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190923624.001.0001>

Egelhofer, J. L., & Lecheler, S. (2019). Fake news as a two-dimensional phenomenon: A framework and research agenda. *Annals of the International Communication Association*, 43 (2), 97–116. <https://doi.org/10.1080/23808985.2019.1602782>

Elias, A., & Mansouri, F. (2020). A Systematic Review of Studies on Interculturalism and Intercultural Dialogue. *Journal of Intercultural Studies*, 41 (4), 490–523. <https://doi.org/10.1080/07256868.2020.1782861>

Farkas, J., & Schou, J. (2020). *Post-truth, fake news and democracy: mapping the politics of falsehood*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429317347>

Gavriliuță, C., & Bortos, S. (2021). The relationship between trust in media and fake news: A sociological approach. *Sociologie și Asistență Socială*, 1, 133–141. <https://doi.org/10.47743/ASAS-2021-1-0011>

Komarova, T. (2020). Challenges of identity in the information epoch: global vs local. *The European Journal of Law and Political Sciences*, 1, 54–57. <https://doi.org/10.29013/EJLPS-20-1-54-57>

Pennycook, G., & Rand, D. G. (2020). Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 117 (1), 2521–2526. <https://doi.org/10.1073/pnas.1806781116>

Swire-Thompson, B., & Ecker, U. K. H. (2018). *Misinformation and its correction: cognitive mechanisms and recommendations for mass communication*. The Oxford Handbook of Political Communication. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.13>

Zapata-Barrero, R., & Mansouri, F. (2022). A multi-scale approach to interculturalism: from globalised politics to localised policy and practice. *Journal of International Migration and Integration*, 23 (2), 775–795. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00846-w>

Дата надходження статті: 29.07.2025

Дата прийняття статті: 26.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025